

Debreceni Református Hittudományi Egyetem

Dogmatikai Tanszék

TÉZISFÜZET

EMLÉKEZÉS ÉS REMÉNYSÉG KÖZÖTT

Múlt, jelen és jövő
dinamikus egysége az úrvacsorában

című doktori értekezéshez

Készítette:

Petró László

református lelkipásztor

Debrecen

2016

I.

A KUTATÁS CÉLJA

Ebben a doktori disszertációban az úrvacsora tanításának teológiatörténeti változásait próbáljuk feltárni és abból egyházunk mai életére vonatkozó következtetéseket levonni. Az úrvacsora tana a református dogmatikai gondolkodás egyik alappillére, ezért lényeges, hogy tisztázzuk annak jelentését és jelentőségét a különböző korszakokban. Lényeges, hogy ezek a következtetések az úrvacsora mai egyházi gyakorlatára nézve is érvényesek legyenek, és segítsék a sákramentum kiemelt jelentőségét újra felfedezni.

A dolgozat kettős céllal készült. Egyfelől szeretné az úrvacsora teológiatörténeti feldolgozását elvégezni. A téma irodalma hatalmas, dolgozatunk terjedelme pedig kötött, ezért a kutatásban és feldolgozásban meghatározott keretek között kellett maradnunk. Így el kellett fogadnunk, hogy az úrvacsoráról szóló teológiatörténeti áttekintés mindig csak vázlatos maradhat, mégis igyekeztünk a főbb kérdések minél pontosabb és sokoldalúbb elemzésére. Meggyőződésünk, hogy a teológiatörténeti formálódás következtében minden korszak a maga felismerésével hozzájárult az úrvacsora tanításának mai gazdagságához. Ebben a feldolgozási folyamatban olyan kérdések kerülnek elő, amelyek még ma is tisztázásra várnak. Jézus utolsó vacsorája páskavacsora volt-e? Hogyan kell értenünk a valóságos testi és lelki jelenlét kérdését? Hogyan erősödhet az úrvacsora személyes jellege? A történelem során mit jelentett az egyház számára a Jézus Krisztussal való találkozás? A doktori értekezés segítséget kíván nyújtani ezen kérdések még pontosabb föltárásához.

Másfelől a dolgozat szeretné felhívni a figyelmet az úrvacsora tanításának fontosságára és átgondolására is. Egyben segítséget kíván nyújtani egyházunk számára abban, hogy gyülekezeteink újra felismerjék az úrvacsora megújító erejét, amelyben a feltámadt Krisztus népével találkozik. Bizonyosak vagyunk abban, hogy az úrvacsora tanításának kellő hangsúlyozása elősegítheti és fontos adalékot nyújthat egyházunk

megújulásához. Ezért is lényeges helyesen látni és érteni ezt a sákramentumot, mert a Krisztussal való találkozás ma is döntően határozza meg az egyház egész életét.

Ez a dolgozat az úrvacsora tanításának feltárásán túl annak újbóli átgondolására is biztat. Olyan következtetésekre vezet, amely az élet mindennapi és nagy kérdéseiben egyaránt az úrvacsorát mint sákramentális cselekményt hívja segítségül. Hiszen az abban végbemenő találkozás döntő jelentőségű. Igyekeztünk a kálvini „unio mystica cum Christo” tanítást úgy a figyelem középpontjába állítani, hogy abból az idő felett álló Krisztus emberekkel való találkozása váljék hangsúlyossá. A dolgozat erre az időn átnyúló találkozásra összpontosítja a figyelmet.

A dolgozat megírása során arra törekedtünk, hogy minden teológiatörténeti formálódás mögött az úrvacsora egyetemes jelentősége álljon. Az úrvacsorát érintő nagy teológiai témák mellett (páska, valóságos jelenlét, áldozat, közösség, szimbolikusság) az ember személyes kérdései is helyet kapjanak. Így jutottunk el oda, hogy az idői keretek közé szorított ember hogyan érti meg önmagát az úrvacsora során, és miként hordozza a sákramentum a múlt, jelen és jövő dinamikus egységét, amely a Szentháromság idő felett álló létében nyer új értelmet. A dolgozat végső célja az, hogy rámutasson a feltámadt Krisztusra, aki az idők beteljesedéséből érkezve akarja az úrvacsora során az ember múltját megbocsátani, jelenét örömmel eltölteni, a jövőjét pedig az öröklét felé terelni.

II.

A KUTATÁS MÓDSZERE

A kutatás módszere alapvető biblikus szemléletet tükröz. Lényegesnek tartottuk azt, hogy megállapításaink a Szentírás alapján történjenek, éppen ezért az olvasó számos bibliai hivatkozást talál a disszertációban. Igyekeztünk a kiemelkedő teológusok gondolatait is bibliai alapon értelmezni. Ennek előkészítését szolgálja a bevezetés során tárgyalt bibliai időszemlélet is.

A módszer alkalmazását alapvetően a doktori értekezés megírásának kettős célja kívánta meg. Egyfelől a teológiatörténeti feldolgozás szükségessége, másfelől pedig az úrvacsora hitéleti szerepének hangsúlyozása. E kettős cél ugyanis a feltárás mellett az értékelést is magával hozza. Ezért törekszik a dolgozat olyan értékelő megjegyzésekre, amelyek egyházunk mai életében és az úrvacsorai gyakorlatában is előre vivőek lehetnek.

A teológiatörténeti korszakok feldolgozása során a felhasznált irodalmat sok esetben szükséges volt a felmerülő témák tekintetében rendszerezni. Különösen is igaz ez az ókori és a középkori úrvacsoravíták feltárására. E rendszerező csoportosítás rámutatott arra, hogy a korszakonként felmerülő azonos témák egészen eltérő következtetésekre és eredményekre vezetnek. Ezért volt szükséges egy olyan gondolatmenet kialakítása, amely egységesen végighúzódik a doktori értekezésen. Ennek a gondolatmenetnek a meghatározását elsősorban az a kérdés vezérelte, amelyet Michael Welker professzor úr vetett fel: Mi történik az úrvacsorában? Ennek a könyvnek az olvasása és fordítása alapvetően meghatározta a kutatás módszerét. A kutatás és az irodalom rendszerezése során ugyanis számos kérdés vetődött fel: Jól értjük-e a Krisztussal való találkozást? Hogyan találkozik Jézus az ember teljes lényével az úrvacsorában? Az idő felett álló Úr hogyan szeretne bennünket formálni e találkozás során? Ezekből a kérdésekből kiindulva rajzolódik ki a kép, mely szerint az úrvacsorában az ember a teljes lényét, múltját, jelenét és jövőjét viszi Krisztus elé. Ezért jelenhet meg e dinamikus egység a jegyek vétele során.

A kidolgozás tekintetében is meghatározó volt Welker professzor úr szemlélete, ugyanis az ő tanácsa alapján az ő módszeréhez hasonlóan minden fejezet végén található egy rövid összefoglalás, majd azt követően az eredmények rövid értékelése. Éppen ezért ez a doktori értekezés nem az általános következtetéseket keresi elsősorban, hanem az egyes korszakok gyakran sajátos úrvacsorai tanításának értékelésére törekszik. Ezen eredmények felhasználása hozzájárulhat egyházunk életének és úrvacsorai gyakorlatának pezsdüléséhez.

III.

A KUTATÁS EREDMÉNYEINEK ÖSSZEFOGLALÁSA

A doktori értekezés a különböző korszakok úrvacsorai tanításának eredményeit felhasználva rámutat a Szentlélek által jelen lévő Krisztus múltat megbocsátó, jelenben örömet hozó, a jövő felé pedig reménységet keltő hatalmára. Éppen ezért az értekezés elején már úgy határozzuk meg az úrvacsorát, mint amelyben az emberi idő megjelenik. Az úrvacsora arról is biztosít bennünket, hogy a feltámadt Krisztus örökkévalóságából eredően felette áll az időnek és az úrvacsorában ennek az örökkévalóságnak az előízét adja nekünk.

A különböző történelmi időszakoknak ugyan eltérő kérdéseik és problémafelvetéseik voltak, de mindegyik a maga értelmezésével hozzájárult az úrvacsora tanításának formálódásához. Kutatásunk kezdetén a bevezető fejezetben felvetjük az úrvacsorát érintő legsúlyosabb kérdéseket, és azokat az idővel küzdő ember látószögébe helyezzük, meghatározva ezzel a tematikus vonalvezetés módszerét.

Az első fejezetben az utolsó vacsora páska jellegét vizsgáljuk. Érvek és ellenérvek teológiai következtetései arra mutatnak, hogy az emlékezés mellett az eszchatológiai várakozás mind a páskán, mind az utolsó vacsorán előtérbe került. Ezáltal még hangsúlyosabbá válik az úrvacsorában Krisztus szabadításának a fontossága. Ily módon az utolsó vacsora azt fejezi ki, hogy a keresztyén ember folyamatosan úton van a pusztulásból az új teremtés felé. Így mind a páska, mind az utolsó vacsora egyszerre lehetett emlékezés és előretekintés. Valamennyiszer részeseidünk az úrvacsorában, emlékezünk Krisztus szabadítására és újra átéljük azt.

Az első századok keresztyénei minden vasárnap Krisztus feltámadására emlékeztek és így ünnepelték az úrvacsorát. A feltámadott Krisztussal való találkozás mindig ünnepet jelentett. De ennek a találkozásnak a mibenléte számos kérdést vetett fel. Testben vagy lélekben van jelen Krisztus? Szükséges-e minden alkalommal áldozatot bemutatni? Annyi azonban bizonyossá vált ebben a korban, hogy ez a találkozás minden

ember életét döntően meghatározza. Az apostoli atyák dogmaformálása során az úrvacsora az egyház létének alapjává és végső győzelmévé vált. Az egyház ezért ad hálát Istennek, emlékezik a Krisztus áldozatára és az engedelmségre vezető Szentlelket hívja segítségül.

A középkorban egyfajta titokzatosság jellemezte az úrvacsorát. Az egyház megalkotta a teljes átlényegülés tanítását, ami az úrvacsora áldozat jellegét is nagymértékben erősítette. Arra figyelmeztetik ezek a viták a mindenkori egyházat, hogy a sákramentumi jel és jelzett dolog között ne legyen hangsúlyeltolódás. Hiszen az úrvacsora sokkal inkább az Isten tette, mintsem az emberé. Ez pedig a 21. század egyházának is reménységet jelent.

A reformáció alapjaiban változtatta meg az úrvacsora értelmezését. Az ember felismerhette a jegyek vétele során Isten kegyelmét, amit a Szentlélek hozott el a Jézus Krisztussal való találkozásban. A korszak legnagyobb úrvacsorával kapcsolatos teológiai tétele a kálvini „unio mystica cum Christo” tanítás. A Krisztussal való titokzatos egyesülés és találkozás által az úrvacsorában megújított szövetség válik a legnagyobb felszabadítássá és örömmé.

A reformációt követő évszázadokban a közösség szerepe egyre lényegesebbé válik. A spirituális mozgalmak idején az úrvacsora közösség jellegét úgy hirdették, mint amelyben Isten felemeli az embert és boldog örvendezésre vezet. A közösség szerepe az ökumenikus mozgalmak során is kiemelkedik. Az egyházak újra „felfedezték” az úrvacsora trinitárius értelmezését, amelyben az Atyának való hálaadás, a Fiú áldozatára való emlékezés és a Szentlélek megújító ereje rejtezik. A Szentháromság az úrvacsora során az egyház figyelmét a világgal szembeni felelősségére is felhívja. A világháborúk utáni időkben az úrvacsora emlékeztette az egyházat az újrakezdésre és az egymásról való gondoskodás krisztusi parancsára.

A múlt, jelen és jövő együtt jelennek meg az úrvacsorában. Krisztus a múlt mulasztásait megbocsátja az embernek. A jelen öröme a Vele való boldog találkozásban gyökerezik. De a jegyek vételében a feltámadt Úr a jövő reménységét és a nagy vendégség előízét is az ember elé tárja. Ebben az időn átívelő találkozásban Jézus arra tanítja az egyházat, hogy merjen időtlenül cselekedni: szeretni és másokat felemelni.

IV.

A DOKTORI ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

1. Az egyház létének lényege leginkább az úrvacsorában ábrázolódik ki, hiszen folyamatosan földi tántorgásán keresztül úton van az Isten országa felé. Ezért az úrvacsora azt fejezi ki, hogy az egyház a pusztulásból hogyan halad az új teremtés felé.

2. Az úrvacsora az egyház létének alapja és végső győzelme. A megfeszített Krisztus szenvedésére mutat vissza, de a feltámadt Úr halálon való diadalát ígéri az egyház számára. E kettő pedig a Krisztussal való jelen találkozásban egyszerre kínálja a bűnbocsánatot és az örök életet.

3. Az úrvacsora az egyházat a Krisztus-eseményre emlékezteti, amelynek szabadítása minden korban élővé válik a Krisztussal való találkozás nyomán. Az átélt csoda újra megelevenedik és felébreszti a jövő iránti reménységet Krisztus anyaszentegyháza számára.

4. Az úrvacsorában megjelenő Krisztus az egyházat a teremtett világ iránti felelősségre, az éhezők táplálására és a mindennapi kenyér ajándékának reménységére buzdítja. Ugyanakkor hálaadásra is vezet, hiszen az emberi kultúra és a természet összehangolása nyomán a Szentháromság Isten a népének táplálékot nyújt. Isten legteljesebb gondoskodása rejlik az úrvacsorában.

5. Az úrvacsora során Krisztus a maga közösségébe hívja az egyházat. Ebben a kegyelemteljes közösségben Isten felemeli az embert és boldog örvendezésre vezet. Az egyház a küldetésének lényegét csakis ebben a közösségben való folyamatos részesedés nyomán nyerheti el.

V.

SUMMARY

The question of Lord's Supper raised many debates during the centuries. This work wants to show the Eucharist as a personal event between the risen Christ and the human being. We used the results of large debates on the Lord's Supper to create a special understanding. According to this view the risen Christ being presence through the Holy Spirit during eating and drinking the bread and wine and He brings the forgiveness of our past, the joy of our present and the hope of our future. Therefore the time of human being (including past, present and future) appears during the Lord's Supper. The risen Christ has power on time, because He is eternal God, and shows the foretaste of this eternity to us.

The different ages had own problems and questions. This is the way where the doctrine of Lord's Supper had created. We started our survey with examination of Last Supper. This paper issues a question: was Jesus' Last Supper a Passover meal or not? Jesus announced Himself as a Passover Lamb who offered His life as a sacrifice for the whole world. If Jesus had spent Passover meal with His disciples the eschatological hope will come in the front. But if Jesus' Supper was just a traditional Jewish meal it emphasizes His liberation. The Last Supper and Passover together shows back to the liberating act of God. We can feel the blessings of this liberation again and again when we participate in celebration of the Lord's Supper.

The first centuries raised up many important questions about the Eucharist. The resurrection of Christ was celebrated every Sunday through the Lord's Supper in this age. Meeting with the risen Christ was a real feast. This meeting pointed out to question: how does this meeting happen? How should we imagine it? Does it happen bodily or spiritually? But this meeting always shapes the life of every human being.

The largest debates had happened in the middle ages. There was a secret (mystic) during the celebration of Lord's Supper. In this age there were some forerunners of the Reformation who did not accept the teaching of

transubstantiation. The Church created this teaching and proclaimed that the bread and wine becomes the real body and blood of Jesus Christ. It means the teaching of real sacrifice also became strong in this age. The value of the life was not so strong and the church proclaimed God who will come and judge the sins of humanity. The Reformation and the changing of faith of Lord's Supper came and everything had changed.

The Reformation gave a new understanding of the Lord's Supper. Not the priest but God is the only one who acts during the Supper. The grace of Christ was emphasized which comes through the Holy Spirit. The human beings understood: God is graceful and this grace comes to us in the bread and wine. The main point of this era was the union with Christ. He is with us and this is good news to everyone. God will come and judge but the same God before doing this came and saved the humanity.

The role of community became stronger the centuries after the Reformation. During the spiritual movements the Lord's Supper created a new community between humans and God. This community also important in the time of Ecumenical movement when the churches look for a common ground however the practice and understanding of Lord's Supper separates them. But they recognized during this movement again the Trinitarian understanding of Eucharist. The thanksgiving to the Father, the remembrance of the Son, and the renewing of the Spirit are together and they come and work for us. This Holy Trinity pays the attention of church for the responsibility of humanity. Sharing the bread and wine shows the way how the church has to take care of humanity.

Past, present and future: all of them appear in the Lord's Supper. Christ have found our past and gives us back as forgiven past. He calls us to live the present with Him in joy. This meeting with Christ offers us a new possibility and gives a new start. Christ promises a happy future to His church and He shows the piece of eternity during the Supper. He teaches us to act eternal things in earthly life: He teaches us to love and lift others up

VI.

DISSERTATION THESES

1. The essence of the church is principally expressed in the Lord's Supper, because the church is on the way to the Kingdom of God through its continuously earthly wander. The Lord's Supper expresses how the church goes from destruction to new creation.

2. The Lord's Supper is the base of church' existence and final vistory. It shows back to the suffer of crucified Christ but it already promises the victory of risen Lord over death. These two offers the forgiveness of sins and promise of eternal life during the present meeting with Christ.

3. The Lord's Supper reminds the church to Christ-event and its liberation becomes living during the meeting with Christ. The experienced wonder warms again and wakes up the hope of Christ's church for the future.

4. Christ, who is present in the Lord's Supper, encourages the church to responsibility of created world and the hope of daily bread. However, it leads for thanksgiving as well, because the Triune God gives food to His people throgh the phasing of human culture and nature. The utter maintenance of God is included in Lord's Supper.

5. During the Eucharist Christ calls the church to community with Him. In this graceful community God lifts the human being up and leads to happy exaultation. The church gets the essence of its mission just through taking part of this community.

A DOKTORJELÖLT KUTATÁSI TÉMÁHOZ KAPCSOLÓDÓ TUDOMÁNYOS PUBLIKÁCIÓI

I. Monográfiák

Petró László: *Nagytemplomi imádságok.*, 2015. Debrecen. (ISBN 978-963-12-3447-3)

II.

Szaktanulmányok folyóiratokban, kötetekben

„Szorosan fonódjatok össze” –1Korinthus 10,16–17; – in: *Igazság és élet*, 2014/3. 387- 393

Páska – Múlt és jövő I., in: *Református Szemle*, Kolozsvár (visszaigazolt, megjelenés alatt)

Páska – Múlt és jövő II., in: *Református Szemle*, Kolozsvár (visszaigazolt, megjelenés alatt)

III.

Könyvfordítás

Michael Welker: *Mi történik az úrvacsorában?*, Debrecen, Hatvani István Kutatóközpont, 2013. Fordította: Gaál Botond és Petró László

A DOKTORJELÖLT EGYÉB TUDOMÁNYOS PUBLIKÁCIÓI

I.

Szaktanulmányok folyóiratokban, kötetekben

Exegetikai alapú szövegmódosítások az Újfordítású Biblia (1975) revideált változatában (1990), in: *Theológiai Szemle*, 48. évf. 4. sz. 197-202. (2005)

Kontroll, in: *Református Tiszántúl*, 2005/5, 12-13.

A négy élőlény és az Úr dicsőségének megjelenése az Ezékiel 1-3-ban, in: Orando et Laborando, *A Debreceni Református Hittudományi Egyetem 2005/2006. évi értesítője*, 115-131.

„Jöjj el szabadság! Te szülj nekem rendet!”, in: XXVIII. *Országos Tudományos Diákköri Konferencia Társadalomtudományi Szekció tartalmi összefoglalók*, Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Pécs.

II.

Fordítások

Hans Schwarz: *Emberek és állatok teológiai perspektívában*, 131-140 *Studia theologica Debrecinensis* 5. évf. 1-2. sz. (2012.)

III.

Előadások

Óraadói gyakorlat: Debreceni Református Hittudományi Egyetem 2013/2014-es tanév, Hitvallásismeret I., Hitvallásismeret II., Keresztyén hitünk alapjai kurzusok.

IV. ÖSZTÖNDÍJAK, TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

A Debreceni Református Hittudományi Egyetem és a Wesley Theological Seminary ösztöndíja, 2008-2010. Washington, DC, USA.

Forschungszentrum Internationale und Interdisziplinäre Theologie (FIIT, Heidelberg) kutatói ösztöndíja, 2012. és 2014., Heidelberg, Németország.

Az Oktatási és Kulturális Minisztérium *Köztársasági Ösztöndíja* kiemelkedő tanulmányi eredményért és a szakmai területen végzett kimagasló munkáért a 2006/2007-es tanévre.

Debreceni Református Hittudományi Egyetem Dogmatika Tanszék „Bocskai szabadságharc” témakörében kiírt pályamunka I. helyezés. 2007, Debrecen.

XXVIII. Országos Tudományos Diákköri Konferencia (2007), Pécs, Társadalomtudományi kar, vallástudományi szekció, III. helyezés. A dolgozat címe: „Jöjj el szabadság! Te szülj nekem rendet!”

V. Recenziók

Gaál Botond: Kálvin ébresztése, in: Orando et Laborando, *A Debreceni Református Hittudományi Egyetem 2010/2011. évi értesítője*, 116.

Gaál Botond: Kálvin kútjából merítve, in: Orando et Laborando, *A Debreceni Református Hittudományi Egyetem 2010/2011. évi értesítője*, 117.